

Oorzaken opkomst schaduwonderwijs

Naar de oorzaken en gevolgen van de opkomst van het schaduwonderwijs in Nederland is nog onvoldoende onderzoek gedaan. Bevindingen van onze eerste verkenningen indiceren dat het toenemend gebruik van schaduwonderwijs gerelateerd is aan een toenemende onderwijscompetitie. Opleidingsniveau is een steeds bepalender factor geworden in de levensloop, wat ertoe leidt dat leerlingen een zo hoog mogelijk niveau proberen te bereiken, desnoods met behulp van schaduwonderwijs. Daarbij hoeft niet altijd sprake te zijn van te repareren achterstanden van een leerling (*remediërende functie*). Soms lijken ouders schaduwonderwijs in te zetten om er zeker van te zijn dat hun kind goed presteert op momenten dat die prestaties een bepalende rol spelen in de schoolloopbaan (*competitieve functie*). Doordat leerlingen in Nederland al vroeg geselecteerd worden naar onderwijsniveau, waarbij de niveauplaatsing in het eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs sterk bepalend is voor het verdere verloop van de schoolloopbaan, ontstaat grote druk om een plaats op het gewenste onderwijsniveau te bemachtigen én behouden. Daarnaast geven ouders die schaduwonderwijs inkopen aan, dat zij ervaren dat hun kind meer individuele begeleiding nodig heeft dan de reguliere school biedt (*compenserende functie*). Sommige ouders hebben er wel begrip voor dat een school die individuele aandacht nu eenmaal niet aan alle leerlingen kan bieden, anderen vinden wel dat de school hierin tekortschiet. Vooral wanneer de school zelf adviseert om bijles in te schakelen, vragen ouders zich af waarom de school niet zelf in extra begeleiding voorziet.

Gevolgen opkomst schaduwonderwijs

Een risico van de groei van het schaduwonderwijs is dat het reguliere onderwijs ertoe overgaat publieke onderwijstaken naar de schaduw over te hevelen. Dit risico is vooral aanwezig wanneer scholen structureel samenwerken met aanbieders van schaduwonderwijs, vaak op de eigen locatie. Scholen kunnen in de uitoefening van taken gaan leunen op de aanwezigheid van deze extra diensten: een leerling die extra begeleiding of uitleg nodig heeft, wordt dan doorverwezen naar het schaduwonderwijs. Dit wordt ook wel ‘verborgen privatisering’ genoemd. Hierdoor ontstaat het risico dat de leerontwikkeling van kinderen in het publiek bekostigde onderwijsbestel deels berust op de mate waarin ouders in staat of bereid zijn te investeren in dergelijke extra begeleiding, resulterend in kansenongelijkheid. Wanneer schaduwonderwijs een vast onderdeel van de schoolloopbaan wordt, zoals het geval is in veel Aziatische landen (o.a. Zuid-Korea, Singapore, Japan), hebben minder bemiddelde ouders weinig andere keuze dan tóch proberen te betalen voor schaduwonderwijs, of te accepteren dat hun kind een achterstand oploopt ten opzichte van leerlingen van wie de ouders wel voor schaduwonderwijs kunnen betalen.

Oplossingsrichtingen

Het staat ouders vrij om extra begeleiding voor hun kind in te kopen. Naast de vraag naar de wenselijkheid ervan, zijn pogingen om deze inkoop te beperken juridisch en praktisch kansloos, zoals ervaringen in het buitenland (o.a. Zuid-Korea) laten zien. Logischer is om te bekijken hoe voorkomen kan worden dat schaduwonderwijs tot een voorwaardelijk onderdeel van de schoolloopbaan verwordt, waarbij leerlingen van wie de ouders niet kunnen of willen betalen voor schaduwonderwijs het nakijken hebben. Het subsidiëren van schaduwonderwijs voor lagere inkomens zal het beroep op schaduwonderwijs vergroten, waardoor het risico van overheveling van publieke taken naar de schaduw eveneens wordt vergroot. Een oplossing kan daarom beter binnen het reguliere onderwijs worden gezocht:

- Extra begeleiding voor leerlingen met achterstanden of aanvullende behoeften dient door scholen zelf te worden aangeboden: binnen het publieke bestel, binnen de publieke bekostiging, en daarmee binnen het toezichtskader en de kwaliteitseisen van de Inspectie van het Onderwijs.
- Flexibilisering van het voortgezet onderwijs, waarbij de niveauplaatsing minder scherp en allesbepalend is, biedt meer tijd en ruimte voor leerlingen om hun talenten te ontwikkelen en tonen. Leerlingen en ouders hoeven dan geen extra bijles in te kopen om voordeel te behalen, of uit angst om de boot te missen, op een of enkele bepalende momenten van selectie.